

FEMINISTICKÉ MYSLLENIE V KANADE

Feminism: from pressure to politics. (Feminizmus: od nátlaku k politike.) Ed. Angela R.Miles and Geraldine Finn. Montréal-New York, Black Rose Books 1989, 425 s.

Kolektívna monografia *Feminism: from pressure to politics* reflektuje niektoré aspekty vývinu feministického myslenia za posledné desaťročie v Kanade. Zámerom zostavovateľiek bolo predstaviť základné feministické princípy a ich uplatnenie v rôznych vedných disciplínach, ale i vo sfére umenia a politickej činnosti. Zámeru zodpovedá štruktúra knihy: v jej prvej časti sú state osvetľujúce fungovanie feministickú perspektívu pri rozpracovávaní teoreticko-metodologických otázok vied (filozofie, histórie, psychológie, antropológie, sociológie atď.); state v druhej časti sú zamerané na politické súvislosti feministického myslenia (otázky politickej moci, ideologickej hegemonie, vzťahu rasového, triedneho a tzv. akademického elitárstva), no aj príspevky literátiiek, ktoré sa z feministických pozícií zamýšľajú nad vlastnou prozaickou (poetickou) tvorbou. Vzhľadom na charakter časopisu sa sústredím najmä na state obsiahnuté v prvej časti.

V úvodnom článku A. Milesová načrtáva stručný prehľad o vývinových tendenciách dnes už bohato členeného kanadského feministického hnutia (na pôde teoretickej i politicko-praktickej). Popri odlišnostiach medzi liberálnym, socialistickým, radikálnym, anarchistickým a ďalšími typmi feminizmu zdôrazňuje obzvlášť rozdielne politické aspirácie dvoch verzií, v ktorých sa tieto typy vyskytujú. Zatiaľ čo v prípade "politiky nátlaku" je aspiráciou dosiahnuť včlenenie ženy ako rovnocenného subjektu do existujúceho sveta, v prípade "politiky transformácie" je ňou premena jestvujúceho sveta v zmysle väčšej diferencovanosti, komplementárnosti. Za perspektívnu formu, v ktorej by sa dali preklenúť rozpory vo východiskách i cieľoch jednotlivých typov feminizmu, pokladá Milesová tzv. integratívny feminizmus. Práve z takýchto integrujúcich pozícií sú koncipované jednotlivé príspevky monografie, spájané úsilím utvárať humánnejšie alternatívy ku koncepciám jedinca i spoločnosti zakotveným v súčasnom európsko-americkom myslení. Základnou črtou novej spoločnosti, naznačenej integratívnym feminizmom, by malo byť prekonanie "industriálnej fragmentácie" života a nahradenie akcentovania produkcie vecí, materiálneho (vecného) sveta, ktoré bolo preferované v industriálnej spoločnosti, akcentovaním zvýšenej reprodukcie, seba-aktualizácie, seba-realizácie človeka. Hybnou silou a kritériom pokroku by nemala byť úzka sféra materiálnej produkcie, ale celá sféra života (individuálneho i spoločenského) ako zložitého komplexu materiálnych a duchovno-ideálnych prvkov.

Hľadanie alternatív pokladá integratívny feminizmus za dôležité nielen v oblasti spoločensko-praktického života, ale aj v oblasti teoretickej: ak v prvej verzii feminizmu ide o odstránenie každého vzťahu dominácie a exploatácie, v druhej ide najmä o utváranie nových či transformovanie starých intelektuálnych nástrojov (poznávania, hod-

notenia, usudzovania, vysvetľovania a pod.), ale i "nástrojov" komunikovania, seba-artikulovania. Ťažiskovými sú z tohto aspektu prvé tri state: vychádzajúc z kritiky modernej vedy, ešte stále v mnohom poplatnej novopozitivistickým ideálom, načrtávajú vo všeobecnej podobe korekcie daného stavu; ďalšie state konkretizujú na príklade špeciálnych vied všeobecne nastolené teoreticko-metodologické otázky. J. McCalla Vickersová v stati *Spomienky na ontologický exil* hovorí o hlavných dichotómiách moderného západného myslenia a skúma príčiny "metodologickej vzbury" vo feministickej teórii. Východiskom je pre ňu rózna kritika názorov o neutrálnosti, bezhodnotovosti, "čistote" nielen poznatkov, ale aj prostriedkov poznania, metód, jazyka, tematizácie problémov a pod. Za najrelevantnejšiu pokladá Vickersová (najmä v spoločenských vedách) vzburu proti dekontextualizácii poznania, proti preceňovaniu analytických a kvantitatívnych metód a s ním spätému redukcionizmu. Je očividné, že feministická kritika súladí vo viacerých momentoch s inými kritickými prúdmi v rámci postpozitivistických epistemologických koncepcií, zároveň ich však presahuje o rozmer spätý s uplatňovaním svojej špecifickej optiky. Aj v statiach M. Benstonovej a J. D. Wineovej znejú tóny "metodologickej rebélie" proti predstavám o "čistej objektivite" poznania, o jeho lineárnej povahe, proti "univerzálnosti" zákonov (napr. v hempelovskej podobe) a s ňou spätému zneviditeľneniu autentickej individuálnej skúsenosti subjektu. Benstonová podrobuje kritike postuláty súčasnej filozofie týkajúce sa napr. vzťahu medzi realitou-objektom a subjektom poznania; Vickersová vyslovuje námietky voči štandardnému používaniu experimentu a modelu a aj voči štandardným výskumným programom v spoločenských vedách. Na príklade viacerých v Kanade realizovaných výskumov (najmä psychologických a sociologických) dokumentujú autorky vedomé (nevedomé) ignorovanie rodovej, ale aj inej diferencovanosti skúmaných subjektov. Za neakceptovateľný pokladajú i fakt, že v týchto výskumoch sa za normu (správania, myslenia, vyjadrovania a pod.) pokladajú určenia prevažne typické pre mužskú časť respondentov. Tak napr. v Kohlbergovom modeli morálneho vývinu, ktorý sa používa dve desaťročia, je kritérium zrelého etického správania odvodené z extrémne individualistickej orientácie inividua na vlastné práva. Aj príklady v ďalších statiach dokresľujú - podľa feministiek neakceptovateľnú - skutočnosť, že vo viacerých vedných disciplínach sú androcentrické hodnoty implicitne obsiahnuté v poznávacích metódach a postupoch; tieto sa stávajú neschopnými postihovať diferencovanosť skúmaných subjektov a fungujú tak vlastne ako nástroje (často neviditeľného) redukcionizmu.

Nesporne zaujímavé sú aj príspevky obnažujúce závislosť jazykovej výpovede od rodovej príslušnosti tvorcu literárneho diela, rozsah informatívnej recenzie však nedovoľuje pristaviť sa pri nich podrobnejšie. Záverom azda len konštatovanie, že kolektívna monografia je akýmsi interdisciplinárnym dialógom vnútri neustále hlbšie sa diferencujúceho feministického myslenia, pokusom o rebéliu voči tradičnej vede a filozofii, pokusom o hľadanie nových teoreticko-metodologických alternatív zohľadňujúcich vo väčšej miere autenticnosť individuálnej skúsenosti v poznávaní, hodnotení, precit'ovaní a prežívaní sveta, ako aj autenticnosť artikulácie tejto skúsenosti.

Etela Farkašová